

LAGZI GÁBOR

Az állampolgárság és a repatriáció kérdése Lengyelországban az 1990-es években*

Az első világháború tette lehetővé, hogy az addig Németország, Oroszország és Ausztria által felosztott Lengyelország újjászülessen. Az új európai állam létrejötte magával hozta az új államiság kiépítését, ezért rendezni kellett az állampolgárság kérdését is. A helyzet összetettségét az jelentette, hogy az új állam gazdasági, társadalmi és mentalitásbeli szempontból különböző területeket foglalt magába, és etnikai értelemben is sokszínűnek volt mondható. A lengyel állampolgárságot három törvényi szint határozta meg: az 1920 januári állampolgársági törvény, a háborút lezáró nemzetközi szerződések és megállapodások, valamint az 1921-es, ún. márciusi alkotmány.

Nem tettek különbséget a volt osztrák és orosz területek állampolgárai között (ők akkor kaphatták meg a lengyel állampolgárságot, ha kérvényezték ezt, és lemondtak más állam állampolgárságáról), probléma a volt német területek lakóival adódott, itt ugyanis bizonyos megszorításokat alkalmaztak, azaz azok kaphattak lengyel állampolgárságot (illetve leszármazottaik), akik 1908. január elseje előtt ezeken a területeken rendelkeztek állandó lakhellyel.¹ A két világháború közötti Lengyelországban az állampolgárságot a lengyel állampolgárságú szülők gyermekeként lehetett megszerezni, továbbá honosítás, házasság és adományozás útján. Állampolgárságot a bel-

ügyminiszter adhatott. Az állampolgárságot el lehetett veszíteni, ha az egyén más ország állampolgára lett, vagy ha a lengyel hatóságok engedélye nélkül más állam fegyveres testületének vagy államigazgatásának lett a tagja. 1938 márciusában lépett életbe az a törvény, amely kimondta, hogy meg lehet fosztani az állampolgárságuktól azokat a személyeket, akik a lengyel állam rovására tevékenykednek, megszakítás nélkül öt éve külföldön élnek, és megszakították a kapcsolatukat a lengyel állammal.²

A második világháború alatt

A második világháború eseményei alapján változtatták meg nem csak a lengyel állam jogi és földrajzi helyzetét, hanem tömeges népmozgásokra is sor került. 1939 szeptemberében Németország és a Szovjetunió megtámadta és megszállta Lengyelországot. Lengyelország nyugati és északi területeit a német birodalomba olvasztották, míg a maradék területekből, Krakó székhellyel megalakították a Főkormányzóságot. A beolvasztott területeken azok kaptak automatikusan állampolgárságot, akik 1939 szeptembere előtt aktívan részt vettek a németiség életében valamelyik kisebbségi szervezet (politikai, gazdasági, kulturális, társadalmi) keretein belül.³ A második csoportba azok kerültek, akik német származásuk mellett kötődtek a lengyeliséghez is, ők ideiglenesen kapták meg az állampolgárságot. A harmadik csoportba a lengyel nemzetiségűek estek bele, akiket a birodalom alattvalóiként kezeltek. A zsidók és a cigányok hontalanoknak számítottak. A Főkormányzóságban a lengyel nemzetiségűek jogi helyzetét a megszállók nem tisztázták világosan: nem voltak sem a birodalom alattvalói, sem a Kormányzóság állampolgárai. A német nemzetiségűek különleges helyzetbe kerültek mint ún. Volksdeutschok.⁴

1939 novemberében, miután a Vörös Hadsereg elfoglalta Lengyelország keleti területeit (a mai Nyugat-Ukrajnát és Belorussziát) a Szovjetunió Legfelső Tanácsának határozata értelmében a terület formálisan is a szovjet birodalom része lett, és lakói szovjet állampolgárságot kaptak.⁵ Ez a dekrétum abból a jogi helyzetből indult ki, hogy a lengyel államiság megszűnt létezni; szovjet állampolgárságot csak a megszállt és bekebelezett területeken élő állandó lakosok kaphattak, így kizárták az állampolgárságból a német megszállás elől menekülőket és a Szovjetunióba százezerszámra elhurcolt és internált lengyel állampolgárokat.

A második világháború után

Még tartottak a harci események, amikor a lengyel kormány (pontosabban a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság) 1944. szeptember 9-én, illetve 22-én egyezséget kötött a repatriáció kérdésében az Ukrán, a Belorusz és a Litván Szocialista Köztársasággal. Nem sokkal ezután, 1944 végén jött létre az Állami Repatriációs Hivatal 1944, mely a hazatelepülés megszervezésével és lebonyolításával lett megbízva, valamint életre hívták a kormány repatriációs biztosának intézményét. A fent említett egyezségek kölcsönös lakosságcseréről döntöttek, mégpedig oly módon, hogy az ukrán, belorusz és litván nemzetiségű lengyel állampolgárok a Szovjetunió megfelelő tagköztársaságába költözhetnek, míg a lengyel és a zsidó nemzetiségű szovjet állampolgárok, akik 1939. szeptember 17-e előtt lengyel állampolgársággal bírtak, Lengyelországba távozhattak. Mindehhez szükséges hozzátenni, hogy a repatriációt, vagyis inkább az evakuációt, önkéntes alapon hajtották végre, tehát az érintettek számára a repatriáció *jogát* és *nem köteleességét* biztosították. Akik a Szovjetunió valamelyik tagköztársaságát választották, azok automatikusan elveszítették a lengyel állampolgárságukat.

Az említett egyezmények több szempontból is megszorító jogkörűek voltak: az Ukrán, Belorusz és Litván Szocialista Köztársaságon kívül nem terjedtek ki más tagköztársaságra; nem érintette a Lengyelországban élő – igaz, kis létszámú – orosz kisebbséget; időben korlátozott volt a lakosságcsere, mivel annak 1945. április 1-jéig be kellett volna fejeződnie. Mindezek egy újabb, a Szovjetunió kormányával 1945. július 6-án aláírt egyezmény megkötéséhez vezettek. Ennek alapján a Lengyelország területén élő ukrán, belorusz, litván, ruszin nemzetiségűek áttelepülhettek a Szovjetunióba; a volt lengyel állampolgárokra a fentebb említett megkötések érvényesültek. Ez az egyezmény sem oldotta meg teljesen a problémát, hiszen nem terjedt ki a politikai üldözések és a harci cselekmények során (1939–1941, 1944–1945) elhurcolt személyekre.⁶ Ezért volt szükséges 1957-ben a lengyel kormánynak egy újabb repatriációs egyezséget kötnie a szovjetekkel. A repatriált személyeket teljes jogú állampolgárként kezelték, habár gyakran semmiféle dokumentummal nem tudták bizonyítani, hogy valaha lengyel állampolgársággal rendelkeztek.

A Német Birodalomtól visszakapott, ún. Visszatért Területeken az állampolgárság kérdése komoly problémákat vetett fel, és főleg a német nemzetisé-

gúeket érintette hátrányosan. Ezt a kérdést egy 1946-ban született törvény és egy 1947-es kormányhatározat szabályozta. Ezek értelmében olyan személy jogosult a lengyel állampolgárság megszerzésére, aki 1945. január 1-jét megelőzően ezeken a területeken rendelkezett állandó lakhellyel, bebizonyította lengyel nemzetiségét az ellenőrző bizottság előtt és hűségnyilatkozatot tett. Az állampolgárság megszerzéséhez mind a három feltételnek egyszerre kellett megvalósulnia, de a nagyobb hangsúly a második feltételre esett.⁷ Külön problémaként jelentkezett az ún. autochton lakosság körül kialakult helyzet. Ezek a szláv származású etnikai csoportok (sziléziaiak, mazúrok, warmiaiak) a megszállások ideje alatt a német nyelvet és a kultúrát kisebb-nagyobb mértékben átvették. Bizonyítaniuk kellett lengyel származásukat, és ekkor megkaphatták az állampolgárságot, persze ezekhez a folyamatokhoz erőteljes lengyelesítési hullám társult.⁸ A Volksdeutschokat egy 1946-os határozat értelmében megfosztották a lengyel állampolgárságuktól, vagyonekbozás és kitelepítés várt rájuk. Több mint kétmillió német nemzetiségű polgárt kényszerítették az ország elhagyására a lengyel hatóságok.⁹

Az 1950-es évek elejére már befejeződtek a kitelepítések és a nagyobb méretű népességmozgások: megszületett a homogén (és tegyük hozzá, egyvallású) lengyel nemzetállam. A repatriáltak és az állampolgársággal nem rendelkezők jogállását az 1951-es állampolgársági törvény tisztázta. Ez a törvény azok számára is biztosította az állampolgárságot, akiknek nemzetiségét nem ellenőrizték (tehát megkapták a volt német területek nem lengyel nemzetiségű lakói is), valamint a repatriáns állampolgárságot kapott a törvény erejénél fogva, mivel a jogszabály visszamenőleges hatállyal bírt. A törvény nem tette lehetővé a kettős állampolgárság intézményét.

1962 februárjában a lengyel törvényhozás alsóháza, a Szejm elfogadta a lengyel állampolgárságról szóló törvényt, mely több helyen is módosította és pontosította az 1951-es törvényt.¹⁰ A törvény öt fejezetből áll, az elsőben pedig elfogadja a lengyel állampolgárság folytonosságának elvét. Az állampolgárság megszerzésénél a „ius sanguinis”-elvé erőteljesebben érvényesül a „ius soli”-elvénél.¹¹ A külföldi is szerezhet állampolgárságot, ha legalább öt éve az országban él és állandó letelepedési igazolvánnyal rendelkezik; ez a várakozási idő csökkenhet, ha a kérvényező legalább három esztendeje lengyel állampolgárral házasságot kötött.

A törvény bevezette a hazatelepülő fogalmát; ennek alapján a repatriáns olyan *lengyel* nemzetiségű vagy származású *külföldi személy*, aki *állan-*

dó letelepedés céljából Lengyelországba érkezett, és ehhez megszerezte a *megfelelő intézmény engedélyét*. Mindennek a négy feltételnek egyszerre kellett teljesülnie a lengyel állampolgárság megszerzéséhez. Hozzá kell tenni még egy feltételt, amely a 12. cikkelyben található: az illető személy nem vette igénybe a repatriáció intézményét a lengyel állampolgárság megszerzésére; magyarul a hazatelepülés egyszeri és megismételhetetlen aktust jelentett.¹² A törvény maga nem tisztázta, mit is ért a lengyel nemzetiségű vagy származású fogalmán, de a jogszabályhoz csatolt útmutató alapján lengyel nemzetiségű vagy származású emberen olyan személyt értenek, aki a saját maga vagy felmenői a lengyel nyelvet családi környezetben használta, őrizte a lengyel hagyományokat és szokásokat, az utódait lengyel szellemben nevelte. Ilyen módon a nemzetiséget vagy származást objektív és nem szubjektív (önbesorolás) tényezők alapján határozták meg. A lengyel hazatelepülő nemzetiségének meghatározása a repatriációt engedélyező szervnek a feladata, azaz gyakorlatilag a helyileg illetékes konzuli hivatalé.

Az állampolgársági kérdés az 1990-es években

Az 1989-es politikai fordulat után mélyreható változás történt az állampolgárság és a repatriáció kérdésében is, egyben előtérbe került a volt Szovjetunió területén (főképp a közép-ázsiai országokban) élő lengyel kisebbség szervezett visszatelepítésének az ötlete.

A legfőbb problémát a repatriáció jogi helyzetének tisztázatlansága okozta. Az 1962-es törvény 12. cikkelye körüli vitát (ahol akörül volt véleménykülönbség, melyik állami szerv adhatja ki a repatriáns számára az engedélyt, illetve ennek az utazás előtt vagy után kell történnie) az Alkotmánybíróság 1995. július 21-i határozata zárta le: ennek alapján a hazatelepülés során az állandó letelepedési engedélyt a Lengyel Köztársaság helyi konzulja bocsátja ki, még a Lengyelországba való érkezés előtt. 1995 októberében a lengyel kormány utasította a bel- és a külügyminisztériumot, hogy az alkotmánybírósági határozatot figyelembe véve konkrét tervekkel dolgozzonak ki a repatriációval kapcsolatosan. Ennek eredménye egy tárcaközi bizottság létrehozása lett, illetve a repatriációs vízum koncepciójának bevezetése ahhoz az idegenrendészeti törvényhez, amelyet éppen akkor a Szejm vitatott meg.

1996 májusában a lengyel kormány egy speciális programot fogadott el, mely a repatriáció intézményét hosszútávon volt hivatott szabályozni. Ennek értelmében a hazatelepítés jellegének egyrészt *egyéninek* kell lennie, azaz egy meghatározott község (a lengyel közigazgatás legkisebb egysége, amely lehet falu és nagyváros is) egy konkrét személyt és családját hívja meg, és biztosítja számukra az alapvető társadalmi és anyagi szükségleteket, másrészt *fokozatosan* kell végbemennie, azaz a község pénzügyi lehetőségeitől válik függővé, és végül *tartós jellegű*, tehát a lengyel állam a határon túli lengyel nemzetrészek irányába folytatott politikájának állandó eszköze a repatriáció.¹³

A repatriáció programja főleg a közép-ázsiai szovjet utódállamok lengyel közössége felé irányult, kiváltképp a Kazahsztánban élőkre. Ez a lengyel etnikai csoport mind történetileg, mind jogilag különleges helyzetben van, hiszen a kazahsztáni lengyelek és felmenőik nagyobb részben a sztálini tisztogatás során 1936-37-ben kerültek Ukrajna (és részben Belorusszia) területéről erre a helyre.¹⁴ Helyzetüket bonyolítja, hogy e személyek ősei sohasem rendelkeztek lengyel állampolgársággal, ennek megfelelően a háború alatti és utáni hazatelepítési akciók sem érintethették őket. Az itt élőket alapvetően három tényező motiválja a Lengyelországba való visszatelepüléskor: a nehéz anyagi helyzet, a történelmi hazába való visszajutás vágya és gyermekeik számára a jövő biztosítása. A kazahsztáni lengyelek száma 1999-ben a hivatalos adatok szerint ötvenezer volt, de a határon túli lengyelekkel foglalkozó szervezetek százezerre becsülik a számukat.¹⁵ Annál is égetőbb e lengyel nemzet rész megsegítése, mert a felmérések azt mutatják, hogy az ottani lengyel népesség nem tudott azonosulni a kazah állammal (sokkal erősebben és határozottabban ragaszkodnak a széthullott szovjet birodalomhoz), továbbá az alacsony szintű nemzeti-nyelvi kötődés miatt (a kazahsztáni lengyelek valamivel több mint tíz százaléka vallotta anyanyelvének a lengyelt 1989-ben) jobban veszélyezteti őket az orosz pánszlávizmus. Ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy a lengyelek pusztán egyötöde választja célállomásként Lengyelországot, az emigráltak nagy többsége Németországba és Oroszországba távozott.¹⁶

A lengyel véleményformáló személyiségek és szervezetek, illetve maguk a hivatalos álláspontok is azt hangsúlyozzák, hogy a lengyel államnak erkölcsi kötelessége az önmaguk hibáján kívül nehéz helyzetbe jutott lengyelek megsegítése és a történelmi sérelmek orvoslása. Az 1990-es években

Lengyelországban számos vita zajlott a keleten élő lengyelekről, megvitatták a segítségnyújtás mibenlétét, nagyságát. A vitát megnehezítette, hogy még a számuk is kérdéses, ehhez hozzájárult a szovjet statisztikák tendenciózussága és a lengyelek specifikus önazonossága (az anyanyelv és a megvallott nemzetiség nem esik egybe, illetve a római katolikus vallás döntő szerepet játszik a népcsoport azonosságtudatának kialakításában, formálásában és fenntartásában). A lengyel államnak azt kell támogatnia, hogy az etnikai kisebbségből a lengyelek nemzeti (nyelvi) kisebbséggé lépjenek elő. Az ország a teljesítőképességének megfelelő – gazdasági, politikai, egyházi, kulturális, tudományos – segítséget nyújt mind a szovjet utódállamoknak, elsősorban a Lengyelország szempontjából kiemelkedő országoknak, mint Ukrajna, Belorusszia, Litvánia, mind az ott élő lengyel közösségeknek.

1997-ig, tehát az idegenrendészeti törvény bevezetéséig a következőképpen nézett ki a repatriációs eljárás: Az eljárás kezdete a községi előljárásság által kiállított meghívólevél volt (más jogi személyek meghívói nem helyettesíthették ezt a fajta okmányt), melyben garantálták a repatriációs számára a lakást, fedezték a beilleszkedésükkel kapcsolatosan felmerülő költségeket, segítettek állandó munkahely megtalálásában. A községi meghívólevelet – a vajdán keresztül – a Belügyminisztérium Migrációs és Menekültügyi Főosztályára továbbították, itt ellenőrizték a kérvény jogszerűségét, és megküldték a helyileg illetékes konzulnak. A repatriációs az országában található konzulátuson vagy diplomáciai kirendeltségen kérvényt nyújtott be, hogy a hazatelepülés során állandó letelepedési engedélyt kér, valamint benyújtotta a lengyel nemzetiségét vagy származását bizonyító dokumentumokat. A konzuli vagy diplomáciai kirendeltség személyzete a személyes beszélgetés és a benyújtott iratok valóságtartalmának ellenőrzése mellett a kérvényt nemzetbiztonsági szempontból is megvizsgálta. Az első fázis befejezéseként – a pozitív elbírálást követően – a belügyminisztérium a repatriációs számára állandó letelepedési igazolványt állított ki. Ez az engedély az ún. repatriációs vízum formájában öltött testet, melyet a helyi konzul adott át és egy évig volt érvényes. Ennek birtokában a repatriációs a lengyel határ átlépését követően a törvény erejénél fogva lengyel állampolgársághoz jutott.¹⁷

1997. április 2-án a Szejm elfogadta, majd a május 25-i népszavazás megerősítette a Lengyel Köztársaság új alkotmányát. Az alaptörvény az állampolgárság megszerzéséről a következőket mondja ki: „A lengyel állampol-

gárságot megszerezni a lengyel állampolgársággal rendelkező szülők által lehet. Az állampolgárság megszerzésének egyéb módjait a törvény állapítja meg. A lengyel állampolgárságot nem lehet elveszíteni, hacsak az ezzel rendelkező személy maga nem mond le róla.” (34. cikkely) Ugyanakkor a 137. cikkelyben ezt olvashatjuk: „A lengyel állampolgárságot a Lengyel Köztársaság Elnöke adományozza, és engedélyezi az állampolgárságról való lemondást.” A repatriációval kapcsolatosan az 52. cikkely 5. pontja kimondja: „A Lengyel Köztársaság területén állandó jelleggel letelepedhet az a személy akinek a lengyel származása a törvényeknek megfelelően lett megállapítva”.

1997 decemberében a Szejm elfogadta az idegenrendészeti törvényt, amely a beutazási és az átutazási vízum mellett bevezette a repatriációs vízumot is, mely a hazatelepülés intézményének legfontosabb dokumentuma. Az ilyen típusú vízumot olyan lengyel nemzetiségű vagy származású személynek adják ki, aki a Lengyel Köztársaság területén állandó jelleggel le kíván telepedni. A dokumentumot korlátozott időtartamra bocsátják ki, azaz nem hosszabb időre, mint 12 hónap, ez alatt az idő alatt a vízumot birtoklónak át kell lépnie a lengyel határt. A kérelmező személyt kormányzati vagy községi segítség illeti meg, főleg Lengyelországban való tartózkodásának és a beilleszkedés első évében. A repatriációs vízummal rendelkező egyén – az addig érvényben lévő gyakorlatnak megfelelően – a határ átlépését követően a törvény erejénél fogva lengyel állampolgárságot szerez, melyet a helyileg illetékes vajdától kap meg. A jelenre vonatkozó szabályoknak megfelelően nem kell lemondani a másik ország állampolgárságáról, és nem kell kérvényeznie a hatóságoktól az állandó letelepedési engedélyt sem. Ezt a fajta vízumot a repatriációs lakhelyének megfelelő konzuli vagy diplomáciai képviselő vezetője állítja ki, a lengyel belügyminiszter engedélyének birtokában. Mielőtt a konzul döntene, a hazatelepülőre vonatkozó dokumentumokat (a hazatelepülő kérvényét, és többek között a saját, a családja, sőt a felmenői adatait is¹⁸⁾ megküldi a lengyel belügyminisztériumba, az véleményeztetni a határrendészeti, nemzetbiztonsági szervekkel, valamint kikéri a fogadó település és az illetékes vajda véleményét. Csak ezek birtokában adja ki a belügyminiszter az engedélyt a vízum kiállítására.

Annnyiban változtatta meg ez a törvény az addig érvényes gyakorlatot, hogy már nem csak községi meghívó lehetett a repatriáció feltétele, hanem azt jogi vagy más természetes személyek is kiállíthattak, de pontosan rögzíteni kellett az általuk vállalt garanciákat (pl. lakás, anyagi segítség stb.).

A kérvényező másfajta dokumentumokat is bemutatathatott, melyek megerősítik, hogy rendelkezik a Lengyelországba való utazás és a letelepedéshez szükséges (anyagi) eszközökkel.¹⁹ A repatriáns nem lengyel nemzetiségű vagy származású családtagjai a helyi konzulátuson keresztül kérvényt nyújthattak be meghatározott időre szóló letelepedési engedély megszerzésére.

Az idegenrendészeti törvény értelmében a belügyminiszter minden év márciusában köteles tájékoztatni a Szejmet a repatriációt illető törvény teljesítéséről, valamint a genfi és a New York-i konvencióból fakadó kötelezettségek megvalósulásáról.

Piotr Stachańczyk belügyminiszter szerint 1999 végéig a Lengyelország területére visszatelepedett személyek száma mindössze 2500 főt tett ki.²⁰ Az 1998-as évben 547 főt, azaz 153 családot hívtak meg a községek vagy más intézmények, 1999-ben pedig 362 fő, azaz 195 család vette igénybe a lengyel államban való letelepedés e formáját. Az 1999-es esztendőben közel 10 millió zlotyt (kb. 600 millió forint) fordítottak a repatriánsok támogatására, s ez az év volt az első, amelyben a hazatelepülők sokoldalú – gazdasági és oktatási – segítséget kaptak. 1999 novemberében a lengyel kormány a 2000-es évre a költségvetésből 19,5 millió zlotyt különített el (kb. 1 milliárd 150 millió forint), ebből 3,7 millió a lengyel nyelv és a beilleszkedési tanfolyamok költségeit fedezné, a maradék összeg közvetlen anyagi segítség lenne a repatriánsok számára.²¹

1999-ben 937-en kérvényeztek repatriációs vízumot, összesen pedig 278 vízumot adtak ki 328 fő részére. A vajdák a repatriációval kapcsolatosan az alábbi megjegyzéseket tették a belügyminisztérium felé:

- egyre kevesebb község hívja meg a Keleten élő lengyeleket;
- a sikeres repatriáció összefüggésben van a hazatelepülő nyelvtudásával, műveltségével és a befogadó község anyagi lehetőségeivel;
- a gyakorlat bebizonyította, hogy a legmegfelelőbb módszer az, ha nem fizikai személy, hanem egy község hívja meg a repatriánst és családját, csak így lehet biztosítani számukra a megfelelő anyagi biztonságot;
- szükséges alaposan megvizsgálni a kérvényező lengyel származására vonatkozó dokumentumokat.

Ugyanebben a jelentésben a lengyel külügyminisztérium a következőket állapította meg:

- a repatriációs folyamatban nem volt nagyobb változás az előző évhez képest;
- a hazatelepülők igen gyenge nyelvtudással rendelkeznek, emiatt azt javasolja, hogy a repatriáns még a régi lakhelyén részesüljön lengyel nyelvi és honismereti órákban, melyet egy vizsga zárjon le.

Jelenleg a lengyel állam arra törekszik, hogy a hazatelepülés eljárását minél könnyebbé tegye, és elősegítse a repatriánsok beilleszkedését úgy, hogy közben az egész folyamat felett teljes ellenőrzést gyakorolnak a lengyel állami szervek.

A szenátusi javaslatok

Az európai integráció közeledtével komoly kérdésként merül fel – hasonlóan Magyarországhoz – a Lengyelországtól keletre élő, de a lengyel nemzethez tartozó személyeknek az anyaországba való beutazása. A felmerülő probléma egyik lehetséges jogi megoldása az ún. *Lengyel Kártya* (Karta Polaka) bevezetése lehet. A lengyel parlament felsőháza, a Szenátus Emigrációs és a Határon túli lengyelek Bizottsága három javaslatot dolgozott ki. Az első a lengyel nemzethez való tartozás és a lengyel nemzetiség vagy származás megállapításának módját, a második a repatriációt könnyítő törvényjavaslatot, a harmadik pedig az állampolgárság megszerzését, elvesztését és visszaszerzését szabályozná. A Szenátus marsallja, Alicja Grześkowiak 1999 áprilisában, amikor ez a törvénycsomag a Szejm elé került, két okot hozott fel annak kidolgozására: hogy a lengyel törvények az alkotmány szellemét tükrözzék és hogy orvosolják a régi sérelmeket. Hangsúlyozni kell, hogy az alábbi törvénytervezetek csak *javaslatok*, melyek vitája hosszú és fájdalmas folyamat lesz.

A Lengyel Kártyát azok a személyek kaphatnák meg, akik a két világháború közötti Lengyelország állampolgárai és azok leszármazottai, és akik határtávozás következtében kerültek a lengyel határokon kívülre és fosztották meg őket a lengyel állampolgárságuktól; akik politikai, gazdasági, nemzetiségi vagy vallási okokból emigrálni kényszerültek Lengyelországból; valamint akik ugyan soha sem rendelkeztek lengyel állampolgársággal, de a származásuk és a nemzeti hagyományaik ápolása folytán lengyelnek érzik magukat az idegenben. A kártya birtoklóját megilletné az ún. *nemzetiségi vízum* elnyerése, mely lehetővé tenné a lengyel határ többszöri átlépését, és feljogosítaná

az ország területén való, korlátlan ideig történő tartózkodásra. A kártya tulajdonosa jogosult lenne – pár bizonyos jogtól eltekintve – minden közéleti jog gyakorlására: egészségügyi ellátásban részesülne, tanulhatna állami iskolában, mentesülne a külföldiekre vonatkozó adók és illetmények fizetésétől.

A Kártya hivatalos okmány lenne, mely az útlevéllel vagy más hivatalos okirattal együtt lenne érvényes. A Kártyát kibocsátó szervezet a kérvényező állandó lakhelyének megfelelő konzuli hivatal lenne. A lengyel nemzetiséget és származást többféle dokumentummal lehetne igazolni: keresztlevéllel, iskolai bizonyítvánnyal, a lengyel hadseregben letöltött katonai szolgálatot bizonyító dokumentumokkal, a deportálást vagy börtönbüntetést igazoló dokumentumokkal, ahol be van jegyezve a lengyel nemzetiségre vonatkozó adat, és a lengyeliséghez való tartozást igazolni lehet a lengyel szervezetekben való részvétel által is. Abban az esetben, ha nincsen ilyen dokumentum, igazolvány, elegendő, ha a lengyel nyelvtudással bíró kérvényező magatartásával bizonyítja, hogy a lengyel nemzethez tartozik. A Kártyát ingyen adnák ki, és a konzuli elutasítás után a belügyminiszterhez lehetne fellebbezni.²² A Kártya bevezetése azt eredményezné, vélik a javaslat kidolgozó, hogy a lengyel nemzetiségűeket vagy származásúakat már a határon lengyelként, és nem külföldiként (ahogyan jelenleg történik) kezelnék, illetve lehetőséget nyújtana azok számára, akik az anyaországgal kapcsolatban kívánnak maradni, de ugyanakkor – valamilyen oknál fogva – nem akarnak lengyel állampolgárságért folyamodni.

A következmények szempontjából is érdemes egy pillanatra megállni ennél a javaslatnál. A Kártya birtoklása önmagában nem jelent állampolgárságot, és a személy nem szűnik meg az adott állam polgára lenni. A Kártya bevezetésével – figyelmeztet a mértékadó lengyel napilap, a *Rzeczpospolita cikkírója* – csorbulhat a Lengyelország területén tartózkodó külföldiek jogegyenlősége, melyet az alkotmány mond ki, ugyanis egyes csoport kivételezett szerepbe kerülhetne csupán lengyel származása miatt. Lengyelország esetleges EU-tagságát követően a Nyugaton lakó lengyelek számára a Kártya elveszíteni az aktualitását, és a keleten élők számára okozna előnyt. A dokumentum bevezetése nagymértékben megkönnyítené egy nem uniós tag-állam állampolgára számára az Unióba (Lengyelországba) való beutazást. Emiatt az aktuális lengyel kormánynak egyeztetnie kell az uniós tagságból fakadó kötelezettségeket és a keleten maradt lengyelek iránt érzett felelősséget.²³

A repatriációról szóló törvényjavaslat szélesebb értelemben definiálja a hazatelepülő fogalmát, mint az idegenrendészeti törvény. E javaslat szerint az a hazatelepülő, aki lengyel nemzetiségűként vagy származásúként állandó jelleggel külföldön lakik és letelepedési engedély birtokában Lengyelországba érkezik, bejelenti, hogy véglegesen az országban szándékozik maradni. A kérvényező nemzetiségét a konzul (ha az illető külföldön tartózkodik) vagy a vajda (ha már Lengyelország területén lakik) állapítaná meg. Ha a hazatelepülő nem rendelkezik lengyel állampolgársággal, a törvény erejénél fogva elnyerné azt, ha átlépte a lengyel határt, ha pedig már a lengyel állam területén tartózkodik, abban az esetben nyerné el az állampolgárságot, ha lengyel nemzetiségét vagy származását bizonyító döntés jogerőre emelkedik. A törvényjavaslat kiemeli, hogy a volt Szovjetunió ázsiai tagköztársaságaiból érkezett hazatelepülők számára biztosítani kell az elengedhetetlen anyagi segítséget (pl. munka, lakás, ingyenes utazás a lengyel határtól a letelepedés helyéig).

A törvénycsomag harmadik része egy új állampolgársági törvényjavaslatot tartalmazna, mert az 1962-es törvényt három okból is meg kell változtatni: az állampolgárságról szóló előírásokat harmonizálni kell az Alkotmánnyal, valamint az európai jogrenddel, továbbá orvosolni szükséges azokat a sérelmeket, melyeket a különböző népcsoportok a népi Lengyelország fennállása alatt szenvedtek el. A javaslat megismétli az eddig érvényben lévő törvényt: a lengyel állampolgárságú szülők gyermeke automatikusan lengyel állampolgár lesz; nem lehet a javaslat értelmében senkit sem megfosztani az állampolgárságától, hacsak maga nem mond le róla. Előírja, hogy az állampolgárság megadása a köztársasági elnök jogkörében maradjon. A Lengyelországban élő külföldi akkor kaphatna állampolgárságot, ha állandó letelepedési igazolvánnyal rendelkezik és legalább öt éve Lengyelország területén él, tisztában van a lengyel nyelv alapjaival és a lengyel történelemmel. Ha a külföldi lengyel állampolgárral kötne házasságot, három év elteltével folyamodhatna az állampolgársághoz.

Újdonságnak számít, hogy a javaslat visszaállítaná azoknak az állampolgárságát, akiket 1989 előtt erőszakkal kitelepítettek, emigráltak vagy kényszer hatására 1989 előtt deportálták a lengyel határokon kívülre, még akkor is, ha azt megelőzően nem rendelkezett az illető lengyel állampolgársággal.²⁴ A javaslat elfogadása nagymértékben megkönnyítené az állampolgársághoz

való jutást, és a lengyel állam vállalná, hogy a keletről érkező szegényebb honfitársaikat anyagilag is támogatja.

A kormány javaslata

1999 második felében a kormány által a Szejm elé terjesztett állampolgársági törvényjavaslatról is szólnunk kell (nem hivatalos információk szerint a kormány elutasította a Szenátus javaslatát). A tervezet indoklásában utal arra, hogy az Alkotmány és a Lengyelország által 1999-ben aláírt, az Európa Tanács által kidolgozott konvenció a lengyel törvényalkotást is kötelezi arra, hogy igazodjon a megváltozott helyzethez. A kormány javaslata egységes koncepció alakul, és egyértelmű módon szabályozza a lengyel állam leendő állampolgársági politikáját (így a repatriációt is). Az Alkotmánynak és az eddigi gyakorlatnak megfelelően a következő módon lehetne lengyel állampolgársághoz jutni: a *ius sanguinis* elve alapján (bizonyos esetekben kiegészülne a *ius soli* elvével), örökbefogadás által²⁵, elismerés által, juttatás által, honosítás által, repatriáció által és visszajuttatás által.

Érdemes megjegyezni, hogy a törvényjavaslat bevezetése egyfajta decentralizációt jelentene, ugyanis az állampolgársággal kapcsolatos döntések egy része a vajda (bizonyos esetekben a konzul) jogkörébe tartozna. A tervezet előírja, hogy a köztársasági elnök is adományozhatna állampolgárságot, amely nem vonna maga után jogi-adminisztrációs eljárást. A vajda döntése alapján állampolgárságot kaphatna az a külföldi, aki legalább öt éve legalísan tartózkodik Lengyelország területén, beszéli a nyelvet, asszimilálódott a lengyel társadalomba, rendezett lakáskörülményekkel és jövedelemmel rendelkezik, és az állambiztonságra nézve nem jelent veszélyt. A fenti körülmények teljesítése és hároméves ott-tartózkodás szükséges annak a külföldinek, akinek lengyel állampolgárságú házastársa van.

A törvényjavaslat külön rendelkezik a repatriáció során szerzhető állampolgársággal, mely a repatriációs vízum segítségével történne. Így azok a személyek juthatnának az állampolgársághoz, akik rendelkeztek vele, vagy valamelyik felmenőjük volt állampolgár, képes beszélni és írni lengyel nyelven, bizonyítania kell, hogy a lengyel nemzethez tartozik, ápolja a lengyel hagyományokat, gyermekeit lengyel szellemben neveli, részt vesz a határon túli lengyel szervezetek működésében. Főleg olyan személyeket részesítenék előnyben a repatriációs vízum odaítélésekor, akik a lengyel államban

szándékoznak végérvényesen letelepedni, rendezett anyagi körülmények között élnek, és a Szovjetunió ázsiai részein laktak 1989 előtt.²⁶ Újdonság, hogy visszakaphatnák állampolgárságukat azok a személyek, aki akaratuk ellenére, üldöztetések vagy zaklatások hatására veszítették el azt.²⁷

A javaslat erősségei közé lehet sorolni azt, hogy az állampolgárság megszerzésében új intézményeket vezetne be, de egyidejűleg decentralizálná az ezzel kapcsolatos politikát. Ha összehasonlítjuk a kormány javaslatát a Szenátuséval, akkor megállapíthatjuk, hogy az előbbi tervezete sokkal részletesebb és jobban kidolgozott (pl. a javaslatához csatolt indoklásban a törvény bevezetésével járó anyagi vonzatokat is megemlíti, ami teljesen hiányzik a szenátusi javaslatból), a szakértők szerint ez képezhetné a szejmbe-li vita alapját.

Az egyik lengyel hetilap szerint a romantikus szenátorok csatáznak a kormányban ülő pozitivistákkal. A belügyminiszter magas rangú szakértője a Szenátus javaslatát liberális-szентimentálisnak nevezte.²⁸ Andrzej Stelmachowski, a határon túli lengyel szervezeteket összefogó *Wspólnota Polska* (Lengyel Közösség) elnöke szerint az Alkotmány szellemében kell eljárni az állampolgársággal kapcsolatosan, hiszen mindenkinek joga van letelepedni a lengyel állam területén, akinek valamilyen alapja van arra, hogy lengyelnek érezze magát.²⁹

Két illetékes alsóházi parlamenti bizottság, a közigazgatási és belügyi bizottság, valamint a határon túli lengyelek bizottsága 2000. május 11-én a Szenátus és a kormány által benyújtott törvénycsomag tanulmányozása után javasolta – változtatásokkal ugyan, pl. hiányzik a javaslatból a repatriációról szóló fejezet –, hogy a Szejm a kormány javaslatát emelje törvényerőre.³⁰

Összegzés

Jelenleg a lengyel állampolgársággal kapcsolatosan felmerülő problémák nem okoznak vitát és összeütközéseket politikai szinten, és társadalmi szinten sincsenek ilyen jellegű konfliktusok. Egy régebben (1994 végén) készített felmérés szerint a lengyel nyelv ismerete (96 százalék), illetve a lengyel állampolgárság birtoklása (92 százalék) alapvető feltétele annak, hogy valakit lengyelnek tartsanak.³¹ Az is igaz, a népi Lengyelország idejében emigrált vagy migrációba kényszerített emberek (pl. sziléziaiak, mazúrok,

warmiakok vagy a zsidó származásúak) egy része vissza kívánja kapni a lengyel állampolgárságát.

Az állampolgársági kérdés legújabb fejezetéhez tartozik, hogy 2000. június 29-én a lengyel parlament alsóháza, a Szejm új állampolgársági törvényt fogadott el, amely a fent említett kormányjavaslatra épült. A tervezetet 386 képviselő támogatta, 2-2 nemmel szavazott, illetve tartózkodott. A törvény értelmében kérhetik állampolgárságuk *visszajuttatását* azok a személyek, akiket a Lengyel Népköztársaság idejében erőszakkal kitelepítettek vagy emigrációba kényszerítettek. Állampolgársági státusuk visszaadását kérhetik azok is, akik a kommunista diktatúra alatt hagyták el Lengyelországot és lemondtak állampolgárságukról.³² A törvény azokat a személyeket érinti, akik 1939. szeptember 1-je és 1989. június 4-e között hagyták el a lengyel állam területét. Fontos kitételnek számít az az előírás, melynek értelmében a kettős állampolgársággal rendelkezők a Lengyel Köztársaság területén csak és kizárólag a lengyel állam által kiadott hivatalos dokumentumaikkal igazolhatják magukat, és nem élhetnek a külföldi állampolgárságukból fakadó (pl. gazdasági) előnyükkel.³³ A törvény 2001. január elsején lép életbe, de előtte azt a Szenátusnak is el kell fogadnia, és a köztársasági elnöknek is szentesítenie kell.³⁴

2000. június 20-án a Szejm elfogadta a repatriációról szóló törvénytervezetet, mely rögzíti, ki jogosult ilyen módon Lengyelországba telepedni: a kérvényező legalább egyik szülőjének vagy nagyszülőjének, illetve két dédszülőjének lengyel származásúnak vagy állampolgárságúnak kell lennie. A repatriációs vízumot a volt Szovjetunió köztársaságainak polgárai kaphatnák meg (a Szenátus a törvényhez benyújtott módosításában ezt a jogot kiszélesítené a volt szocialista államokra). A fent elmondottakhoz képest változás, hogy a konzul csak akkor adhatja ki a vízumot, ha a kérvényezők dokumentumokkal bizonyították, hogy Lengyelországban rendelkeznek megfelelő anyagi körülményekkel és lakással. A törvény felsorolja az egyszeri állami támogatás lehetőségeit: a repatriánsoknak megtérítik utazási költségeiket, és a letelepedés során felmerülő kiadásokat is fizeti az állam. Állami cél-támogatást a befogadó községek is kaphatnak. A hazatelepülők ingyen vehetnek részt a számukra szervezett lengyel nyelvi és beilleszkedési tanfolyamokon. A törvény szintén 2001. január elsejétől lépne életbe.³⁵ Ez a probléma sok megválaszolatlan kérdést vet fel mind a hazatelepülők, mind az őt befogadó közösségek előtt. Annyi bizonyos, hogy a rosszul megszer-

vezett és lebonyolított repatriáció mindkét félre nézve káros következményekkel járhat. Jelen pillanatban az egyetlen járható útnak az tűnik, hogy a lengyel állam felgyorsítja a folyamatot, és azt főképp a fiatalokra és a képzetesebb személyekre terjeszti ki. A folyamat felgyorsítása azt jelenti, hogy még Lengyelország EU-csatlakozása előtt be kell fejeződnie a repatriációnak, hiszen Brüsszel nem nézné szívesen, ha területén a poszt-szovjet térségből nagyobb létszámú népesség telepedne le.

Fontosban tarjuk megismertetni és figyelemmel kísérni az állampolgárság kérdésében felmerülő lengyel eseményeket. Számos olyan javaslat született, melyek, úgy tűnik, nem valósulnak ugyan meg a nagyon közeli jövőben, de a magyar törvényalkotók és felelős döntéshozók számára ötleteket adhatnak és irányt mutathatnak egy feltörekvő európai középhatalom joggyakorlatát illetően.

JEGYZETEK

- * Itt szeretném megköszönni *Slawomir Łodziński*nek és *Marek Calkának* a tanulmány elkészítésében nyújtott segítségét.
- ¹ Ezzel a lépéssel a lengyel hatóságok a nagy német betelepítések során letelepítetteket kívánták az állampolgárságból kirekeszteni. Azt lehet mondani, az alapelv az volt, hogy az állam területén állandó lakhellyel kellett rendelkeznie az illetőknek, és valamelyik felosztó hatalomnak az állampolgárának kellett lennie.
 - ² A törvény főleg a spanyol polgárháborúban harcoló lengyel önkénteseket érintette, valamint a náci Németországból eltávozott zsidó menekülteket, de alkalmazták a szanációs rendszer ellenfeleire is. Juliusz Bardach, Juliusz; Leśnodorski, Bogusław és Pietrzak, Michał: *Historia państwa i prawa polskiego* [A lengyel állam és jog története]. Varsó, 1987, 424.
 - ³ Ramus, Walenty: *Prawo o obywatelstwie polskim* [A lengyel állampolgársági jog]. Varsó, 1968, 150-151.
 - ⁴ Bardach, Leśnodorski és Pietrzak: i.m., 534-539, 544.
 - ⁵ A német nemzetiségűeket nem érintette ez a határozat, őket az 1939. szeptember 28-i szovjet-német megállapodás alapján Németországba telepítették át.
 - ⁶ A hivatalos adatok szerint 1949-ig Lengyelországba a Szovjetunióból 266 ezer lengyel nemzetiségű vagy származású ember érkezett, míg 1959 és 1962 között negyedmillió. Vö. Ciesielski, Stanisław; Hryciuk, Grzegorz és Srebrakowski, Aleksander: *Masowe deportacje radzieckie w okresie II wojny światowej* [Tömeges szovjet deportálások a második világháború alatt]. Wrocław, 1993, 53-54.
 - ⁷ Vö. Łodziński, Slawomir: Polish Citizenship – Ethnic Boundaries and Issue of Citizenship in Polish Society. In. Balla Bálint és Sterbling, Anton (szerk.):

- Ethnicity, Nation, Culture. Central and East European Perspectives.* Hamburg, 1998. Meg kell jegyezni, hogy az itt élő, két kultúrájú lakosság identitásában ezek a törvények mélyreható változásokat indítottak el.
- ⁸ Az állam északi és nyugati felén lakó, lengyelnek egyértelműen nem nevezhető lakosságot a korabeli hatalom a határváltozás megindoklására használta fel, hiszen „fel kellett szabadítani” a német uralom alatt élő lengyeleket.
- ⁹ Ciesielski, Stanisław: *Uwagi o zmianach struktury narodowościowej w powojennej Polsce* [Megjegyzések a háború utáni nemzetiségi szerkezet megváltozásáról Lengyelországban]. Wrocławskie Studia z Historii Najnowszej. Tom VI., Wojciech Wrzesiński (szerk.). Wrocław, 1998, 94.
- ¹⁰ Ramus, Waleńty: i. m., 279-333.
- ¹¹ A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a törvény garantálta az állampolgárságot azok számára, akiknek legalább az egyik szülője lengyel állampolgár; olyan szülők gyermekének, akik ismeretlen vagy meghatározatlan állampolgárságúak, de Lengyelország területén születtek vagy ott találták.
- ¹² Seniuta, Aleksander: *Obywatelstwo i jego regulacja prawna w PRL* [Az állampolgárság és annak jogi szabályozása a népi Lengyelországban]. Wrocław, 1974, 90-91.
- ¹³ Łodziński, Sławomir: *Repatriacja osób narodowości lub pochodzenia polskiego w latach 1989-1997. Problemy prawne i instytucjonalne* [A lengyel nemzetiségű vagy származású személyek repatriációja, 1989-1997. Jogi és intézményi problémák]. <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-586.htm>.
- ¹⁴ A szovjet hatalom az 1920-as, illetve az 1930-as években Ukrajnában Julian Marchlewski és Belorussziában Feliks Dzierżyński nevét viselő ún. autonóm körzeteket hoztak létre. Ezekben a területeken a hivatalos nyelv a lengyel volt és támogatták a lengyel szervezeteket, de mindezt erőteljes szovjetesítéssel egybekötve; Moszkva ezzel a lépéssel olyan bázist kívánt teremteni, melynek segítségével forradalmasíthatta volna a szomszédos Lengyelországot.
- ¹⁵ Iglicka, Krystyna: *The Migration of Kazachs of Polish Origin from Kazakhstan to Poland. Are they Fellow-countrymen or not?* Prace Migracyjne, 13, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski.
- ¹⁶ Vö. *Państwo polskie wobec Polaków na Wschodzie. Poszukiwanie modelu polityki* [A lengyel állam és a Keleten élő lengyelek. Politikai modell keresése]. In *Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska*, 1998 augusztus, illetve Multanowski, Jacek és Lang, Maciej: *Nastroje migracyjne w Kazachstanie* [A kazahsztáni migrációs hangulat]. http://omp.org.pl/mult_lang.htm.
- ¹⁷ Łodziński, Sławomir: *Problemy polityki migracyjnej w latach 1989-1998 (czerwiec) a nowa ustawa o cudziemcach* [A migrációs politika problémái 1989 és 1998 júliusa között és az új idegenrendészeti törvény]. <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/r-147.htm>.
- ¹⁸ A kérvényhez csatolt kérdőív kevésbé részletes, mint a hasonló amerikai, kanadai, ausztrál vagy német, és a kérvényében meg kell indokolnia a Lengyelországba való visszatelepülés okait.

- ¹⁹ Azok a külföldiek, akik 1992 és 1996 között érkeztek Lengyelországba, és a letelepedés kérvényezésékor lengyel nemzetiségűnek vallották magukat, de nem kívántak élni a repatriációval, abban az esetben kaphatták meg a lengyel állampolgárságot, ha lengyel nemzetiségűek vagy származásúak voltak, az ország területén lakással és jövedelemmel rendelkeztek, és jelenlétükkel nem veszélyeztették az ország nemzetbiztonságát. Ez mindösszesen 1450 személyt érintett, és főleg a volt Szovjetunió területéről érkeztek.
- ²⁰ In *Rzeczpospolita*, 1999. szeptember 23.
- ²¹ *Informacja o stosowaniu ustawy z dn. 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach w zakresie repatriacji w 1999 roku* [Az 1997 június 25-i idegenrendészeti törvény alkalmazása a repatriáció területén az 1999-es évben]. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, III kadencja, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Druk nr 1822, Warszawa, 31 marca 2000.
- ²² In *Rzeczpospolita*, 1999. január 19.
- ²³ In *Rzeczpospolita*, 2000. július 15-16.
- ²⁴ In *Rzeczpospolita*, 1999. szeptember 22.
- ²⁵ Ez a javaslat azt a helyzetet akarja elkerülni, ami a csernobili katasztrófa után lengyel állampolgárok által örökbefogadott gyermekek esetében fordult elő, hogy – annak ellenére, hogy lengyel szellemben és hagyományokban nevelték őket – nem kaphatták meg lengyel állampolgárságot.
- ²⁶ Érdemes megjegyezni, hogy a törvényjavaslatban az eddigi gyakorlattól eltérően a „lengyel nemzetiségű vagy származású” fogalom helyett a „lengyel származású” szerepel.
- ²⁷ *Ustawa z dnia o obywatelstwie polskim*. Projekt. [A lengyel állampolgárságról szóló törvény. Tervezet.] 1999. szeptember 30. A törvényjavaslat szövegét a Szejm munkatársa, *Sławomir Łodziński* segítségével tanulmányozhattam, amit ezúton köszönök meg.
- ²⁸ Azt állította, hogy ha ez elfogadására kerülne, akkor a fél ukrán maffia megjelenhetne Lengyelországban. A lengyel Nemzetbiztonsági Hivatal is szeretné, ha megnövekedne a szerepe az állampolgársági kérelmek elbírálásakor, hiszen Lengyelország a nyugati katonai- és részben a gazdasági struktúrák teljes jogú tagja lett, ami kiváltotta az ország keleti szomszédai hírszerzőinek az érdeklődését.
- ²⁹ Szulc, Anna: Rodak niezwyfikowany. Przypadki lwowsko-krakowskiego lekarza. In *Polityka*, 2000. február 5.
- ³⁰ *Sprawozdanie Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych oraz Komisji Łączności z Polakami za Granicą o rządowym i senackim projekcie ustawy o obywatelstwie polskim (druki nr 1408 i 1222)* [A Közigazgatási és belügyi és a Határon túli lengyelek bizottságának a véleménye a kormány és a Szenátus állampolgársági törvényjavaslatáról]. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, III kadencja. Druk nr 1907, Warszawa, 11 maja 2000.
- ³¹ In *Gazeta Wyborcza*, 1994. október 3.

³² Ez a kitétel az 1968-as anticionista (pontosabban: az államilag támogatott antisze-
mita) kampány hatására emigrált zsidó származásúakat érinti.

³³ Nem véletlen, hogy ezt a passzust a nyugati, főleg az egyesült államokbeli és ka-
nadai lengyel szervezetek illeték kemény kritikával.

³⁴ PAP, 2000. június 30.

<http://dziennik.pap.com.pl/di/polska/20000629213649.html>.

A törvény szövegét ld. http://ks.sejm.gov.pl:8009/proc3/ustawy/1222_u.htm.

³⁵ A törvény szövegét ld. http://ks.sejm.gov.pl:8009/proc3/ustawy/1204_u.htm.

GÁBOR LAGZI

The Citizenship and the Issue of the Repatriation in Poland in the Nineties

The Polish citizenship problems became known after the I World War since the congenial unification of the local residents was the ground of the 'new born' country. During the II World War the invader Germans and Soviets pursued different national policies. While all habitants in the invaded areas by Soviets became Soviet citizens, the German Empire didn't clarify the legal situation of their subjects. Following the war the issue became more complicated when Poland lost some of its territories on the East and gained on the West from Germany. Poland signed several pacts of agreement of repatriation with Soviet Union while German ethnic had to leave Poland and were deprived of their citizenship. The so-called regained territories were kept under supervision (named verification). The Citizenship Act of 1951 ends this period that is later on upgraded in 1962 in which the principle of 'ius sanguini' is more effective than the one of 'ius soli'. This regulation initiates the institution of repatriation that was massly used by the Polish authorities in the nineties. Mostly the Polish ethnics in Kazakhstan take these advantages and - with the help of Poland - return to the country of their ancestors. The repatriation was specified by the accepted Constitution and by the Alien Law. At the end of the study, the author presents the latest proposals of the national issues. One of the newest developments of the problem is that the Sejm accepted a new national and repatriation law though they haven't come into force yet.